

Pølsesnak

af Michael Christensen

Ska' vi en tur over til skinkekutteren og ha' en indianer med sidevogn eller måske en død gris fra poolen med al snask? Eller er der kun er råd til en kradser?

Den lille mobile pølsevogn placeret på Sønderlands Torv med mejeriet og jernstøberiet som nærmeste naboer tidligt i 1960'erne. Reklamen for kakaomælken Cocio lægger ikke meget skjul på den populære driks øgenavn!

Pølsevognen havde alle de lokale drikkevarer klar. Sodavand fra Skjold og Godthåb og selvfølgelig kom man ikke uden om Coca Cola, selv om mange sagde Jolly til sin cola!

Muligt er den klassiske pølsevogn en saga blot om føje år. Den røde pølse og dens mange fætre er i dag under pres fra mange sider. Fastfood-kulturen har nu tilbud fra alle verdenshjørner. Pizza, rullekebab og burgere langes hurtigere og hyppigere over disken end den ristede med sidevogn!

Pølsevognens historie i Danmark

En driftig Københavner lod sig efter en forretningsrejse til Tyskland omkring 1920 inspirere af de utallige trækvogne med varme pølser, han der havde set. Tilladelsen lod sig imidlertid vente på sig. Ansøgningen til Københavns bystyre blev dog kraftigt forhalet, da man fra bystyrets side mente, det ville være et kedeligt syn at se folk stå på gaden og spise pølser, men året efter kunne de første vogne rulle ud på de Københavnske gader og stræder. Man havde dog indskrevet, at pølsesalg blev forbeholdt mænd. Tanken om kvinder, der offentligt stod med en pølse i hånden var åbenbart for skræmmende. Kvindens plads var vel rettelig stadig i køkkenet!

De første pølsevogne var åbne vogne med en stor gryde til pølserne og en lille petroleumsbrænder monteret under til at holde vandet varmt. Samtidigt kunne man her riste en skive franskbrød. Siden udviklede vognen sig til en lille transportabel arbejdsplads med trækmotor og egen strømforsyning. Især i 1940'erne spredte fænomenet sig med lynets hast til alle landets gadehjørner. Op gennem 1950'erne var der således registreret over 500 mobile pølsevogne. Siden ændrede danskernes spisevaner sig, og dermed er pølsevognen mere et særsyn.

Billedet er taget midt under ombygningen på Brotorvet i midten af 1960'erne. Nu var det åbenbart ikke så ilde set mere, at kvinder frekventerede ved en pølsevogn!

Holstebro får en kaffevogn

Holstebro Dagblad bragte i april 1925 den første annonce for en kaffevogn. Stadepladsen var på Store Torv, hvor Kristen Nyborg kunne byde på varm kaffe. Ikke bare en kop, men en dobbeltstor kop til den kostelige formue af 20 øre! Herudover kunne man trakteres med brød til butikspriser. Hvorvidt Kristen Nyborg kom til at sælge pølser efterfølgende melder historien desværre ikke videre om. Det var dog meget almindeligt, at kaffevognene udvidede repertoiret med netop pølser. Vi skal hen til 1946 for at finde de første beskrevne passager om hvordan Holstebro byråd tiltrådte en forespørgsel fra den lokale politi-mester om at oprette flere faste stadepladser til pølsevogne. Gade-, Mark- og Trafikudvalget indstillede, at politiet kunne råde over indtil tre stadepladser med en afgift på kr. 100,- om året. Fra oktober 1967 blev pølsemandens vilkår strammet meget op. Fremover skulle pølsevogne forbeholdes erhvervshæmmede og stadepladsens afgift til at blive omsætnings-bestemt, nu 1,5 % af årets samlede omsætning, hvilket for alle pølsemand ville betyde en markant forhøjelse i forhold til den hidtidige nærmest symbolske stadeleje. Den socialdemokratiske borgmester Kaj K. Nielsen gjorde her samtidigt opmærksom på, at stadsdyrlægen ønskede tilføjet regulativer om opbevaringen af letfordærlige varer og at disse skulle forsøges solgt fra dag til dag. Samtidigt skulle alle vogne udstyres med køleskab til varerne. Fødevarerens sikkerheds vilkår var vist noget andet end i dag. Venstres kommunalpolitiker redaktør Hans Bagge kunne kun slutte op om forslaget, da han mente at stadelejen kun var mere end rimelig, da flere af pølsevognene stod på mange af byens bedste forretningspladser!

De oprindelige transportable pølsevogne i midtbyen blev indtil september 1969 stadig hver dag flyttet til garager ved Sct. Jørgens Bakke, men byrådet gav her tilladelse til at udvide pølsevognens størrelse fra de oprindelige 2 x 3 meter til nu 2 x 5 meter og samtidigt at gøre pølsevognene stationære. Udvidelsen indebar nu, at det var muligt at lægge et gulv under café fodkold! I forbindelse med Holstebro Biblioteks udvidelse skulle en af byens pølsevogne flyttes fra Kirkestræde til hjørnet af Slotsgade og Vestergade, hvilket faldt de konservatives byråd Fru Sevelsted for brystet, da denne flytning ville skabe forringede vilkår for en allerede eksisterende

pølsebods omsætning. Borgmester Kaj K. Nielsen afviste dog forringelsen, da byen nu havde så mange pølseboder, at man næppe kunne foretage omflytninger uden at det ville give en vis konkurrence.

Ofte var avisernes omtale af pølsevogne forbundet med indbrud. Vognene var åbenbart lette mål for pølseelskere i Holstebro. Pølseforhandler Orla Laursen var i 1977 på nippet til at opgive sin forretning ved Sct. Jørgens Bakke efter endnu et tyveri fra pølsevognen. To nætter i træk havde der været indbrud med flere ødelagte ruder og stjålne pølser. Indbrudstyvene blev hver gang dømt til at betale erstatning, men i stedet for penge blev Orla Laursen lovet øretæver af gerningsmændene. Året før blev både han og sønnen slået ned ved pølsevognen. Er det så underligt, at man mister lysten til at en forretning videre med al den slags vold, hærværk og indbrud, som hele tiden koster mig penge, udtalte Orla Laursen til Dagbladet.

Den lille lune flyttede i 1969 fra Sønderlands Torv til pladsen bag Holstebro Hallen. Den blev et populært mødested før og efter en biograftur eller efter de store koncerter i Hallen.

Grillbaren

Fra de tidlige 1970'ere stødte man ofte på det nymodens begreb en grillbar. Nu havde vi River Grill, Scala Grill, Nordkap, Nørreland! Med grillbaren var der nu mulighed for udvidelsen af spisekortet fra kun at kunne sælge pølser med brød. Frituregryden havde holdt deres indtog, i fødevarerbranchen også kaldet for ønskebrønden. Skulle man forkæle sig selv lidt i familiens skød, så kunne man jo tage en halv grillkylling med pommes frites med hjem til aftenmaden. Eller hvad med en bøfsandwich med sovs eller noget eksotisk som forårsruller!

Grillbaren blev også et socialt samlingspunkt for den tids unge. Når man havde parkeret sin 3-gears Puch udenfor, kunne man sidde inde i varmen i timevis med en bakke fritter og en lunken Jolly Cola, mens jukeboxen spillede alle tidens hits med The Sweet, Suzi Quatro og selvfølgelig Gasolin. For at lokke flere penge ud af byens unge, kunne Scala Grill ved biograferne i 1972 byde på en lille spillehal med flippermaskiner. Flippermaskinerne blev siden afløst af arkadespil, hvor man kunne skyde på ufoer eller undgå at blive spist af uhyrer i den utroligt populære Pac-Man-maskine.

Nordkaps Grill bød på en stort repertoire indenfor fastfoodens fortræffeligheder. Som noget specielt havde Nordkaps Grill et væsentligt salg af øl ud af huset efter forretningernes lukketid. Salget var dog påbudt, at der også fulgte mad med ud Derfor fik man altid smidt en rød pølse ned i posen med klirrende øl!

Hvor går pølsen hen, nu pølsen udgår!

Pølserne, især den lokale fra Royal Dane, havde mange fans i byen. Dagbladet bragte i 1987 en forsinket nekrolog skrevet af Finn Lillelund, der undrede sig over, hvordan man kunne slå denne kendte Holstebroer ihjel, for at udskifte den med en smagsløs polsk afart!

Måske er pølsen og pølsevognen ikke helt død endnu i Danmark, for man kan vel roligt sige, at der er sket en renæssance. Nu om dage har byen flere udlejere af den klassiske pølsevogn, som igen er blevet en attraktion til afslutning på alle former for fester. Byens sidste mobile pølsevogn med dagligt åbent finder man i dag på Enghaven i Holstebro.

Og lige til sidst! Hørt på en Houlberg terrasse for mange år siden. Kunden spørger til en grill hot dog. "Hvad er der på? Det hele! Koster det ekstra? Næh, det hele er gratis! Fint, så vil jeg da også gerne ha' en stor kakaomælk!

Kilder:

Holstebro Dagblad 1925-1990

Allan Mylius Thomsen: Café Fodkold, eventyret om den danske pølsevogn, Sommer og Sørensen 1995